
Pogreške u tisku: plod nemara, neznanja ili namjere

STJEPAN MALOVIĆ*

Sažetak

Ništa nije tako podložno pogreškama kao što su novine.

Hrvatske novine su analizirane u višemjesečnom razdoblju 1997. godine, a promatrani su svi dnevni listovi, tjednici i poneki periodici. Pregled nije cjelovit, niti su sve stranice konzekventno praćene, jer bi to zahtijevalo analizu za koju nije bilo ni sredstava, a ni istraživača. No, i pored toga slika tipičnih pogrešaka u novinama je sveobuhvatna.

Pogreške koje su plod brzine, teških uvjeta rada, zastarjele tehnologije mogu se tolerirati i opravdati. Ali, očiti nemar je nepoštivanje čitatelja i vlastite profesije. Još gore je neznanje. Novinarstvo se brzo razvija, ali neke temeljne stvari su dobro poznate i lagano se mogu naučiti. Nema opravdanja za pogreške koje su nastale neznanjem, kao što nema opravdanja za liječnika koji je iz neznanja operirao zdravu umjesto bolesne noge.

No, što kazati o namjeri, o svjesnom iskrivljavanju činjenica? Neoprostivo je ne izvijestiti javnost o stavovima predsjednika, guvernera banke ili dati pravu dimenziju zločinu. To je tamna strana hrvatskog novinarstva koju mogu ispraviti obrazovani profesionalci koji poštuju zakonitosti zvanja, a ne brinu o ideološkim konotacijama i usmjerenjima.

1. Uvod

Ništa nije tako podložno pogreškama kao što su novine. Neupućeni čitatelji se često čude kako je moguće imati tako očite pogreške, bolji poznavatelji samo odmahnu rukom i kažu "pusti, ta to su novine", a novinari znaju i za stotine pogrešaka i propusta koje čitatelji nisu uspjeli ni uočiti.

Poznavatelji proizvodnje novina vrlo dobro znaju koliko je to težak, kompliciran i sveobuhvatan proces. Sve je podređeno brzini, rokovi su neumoljivi, nema vremena za mirno i staloženo provjeravanje i ispravljanje mogućih pogrešaka. Kompjuterizacija je ubrzala proces proizvodnje, ali je i

* *Stjepan Malović*, slobodni novinar, Zagreb.

otvorila vrata nekim novim mogućnostima za propuste. Osim toga, hrvatski jezik nije pogodan za dobar “spelling checker” kao što je to engleski, gdje tehnologija može spasiti novinara barem od neugodnih “tipića”.

Pogreške su osobito moguće u dnevnim novinama, gdje se ujutro počinje od praznih, bijelih stranica, a popodne izlazi iz rotacije gotova novina s obiljem dnevnih događaja, pretočenih u različite vrste i oblike novinarskog izražavanja.

Jedan od najpoznatijih novinara, Joseph Pulitzer, pojam američkog novinarstva i čovjek po kojem nosi naziv najuglednija američka novinarska nagrada, imao je samo jednu poruku svojim suradnicima: “Točnost, točnost i točnost”.

Slijede li hrvatski novinari tu poruku? Već i površni pregled hrvatskih tiskovina govori suprotno. Kolikogod imali razumijevanja za specifične teškoće i probleme hrvatskog novinarstva, ipak je broj pogrešaka koji se uočava na stranicama premašio uobičajenu razinu.

Prisutne su sve pogreške: od onih najobičnijih, pogrešnog pisanja ili “tipfelera”, pa krivih imena, netočnih podataka, pomiješanih naslova i nadnaslova, pa do onih ozbiljnijih za koje je kojiput teško procijeniti radi li se o pogrešci ili pak o namjernom iskrivljavanju činjenica, stavljanjem u usta govorniku onoga što on nije rekao — barem ne u tekstu koji je objavljen, pa do prešućivanja važnih podataka iznesenih u javnost.

2. Analiza pogrešaka

Hrvatske su novine analizirane u višemjesečnom razdoblju 1997. godine, a promatrani su svi dnevni listovi, tjednici i poneki periodici. Pregled nije cjelovit, niti su sve stranice konzekventno praćene, jer bi to zahtijevalo analizu za koju nije bilo ni sredstava, ni istraživača. I pored toga, slika tipičnih pogrešaka u novinama je sveobuhvatna.

Neki se listovi javljaju češće, poput *Tjednika*, ali to nije samo plod njihovih pogrešaka, već i uređivačke politike koja je priznavala sve svoje pogreške i javno ih objavljivala. To je vjerojatno i plod osobnog stila i shvaćanja novinarstva Krste Cvičića, koji je reagirao i na takve “sitnice” koje drugi glavni urednici preskaču. Tako je Cvičić u *Nacionalu* od 1. listopada 1997. objavio ispriku gospodi Salaju i Galiću. On ih je u svojoj kolumni nazvao “*oprobanim profesionalcima*”, a ne “*oporbenim profesionalcima*”, kako je to u tekstu izašlo.

2.1. Tipička pogreška: “tipfeler”

Cvičićev primjer je dobar uvod u najtipičnije pogreške koje se javljaju u novinama: tzv. tipfelere. To je jasna pogreška. Nastaje pri pisanju i nema

neku drugu konotaciju. Redakcijski su mehanizmi za lov na pogreške u pisanju razvijeni. Rukopis se čita više puta, ali “tipiči” su neiskorjenjivi. Nevolja je što se kod svakog ispravljanja otvara mogućnost za nove pogreške.

Strahimir Primorac, redaktor u novinama s tridesetogodišnjim iskustvom, kaže sljedeće o pogreškama u pisanju:

“Za ovaj tip pogreške može se reći da je i danas osnova klasične predodžbe pogreške u novinama. One su doista vrlo neugodne, ali se događaju (uglavnom) slučajno i nisu tako česte. Jedan drugi tip pogrešaka koje susrećemo u vijestima, mnogo je češći i opasniji, iako nije tako 'spektakularan'. Uzroci su im različiti: neiskustvo, nepažnja, neznanje, nepouzdan izvor, brzina; one su često prisutne i kada ih nismo svjesni. Činjenicu da se pogreške ne daju sasvim odstraniti (jer ovise o 'ljudskom faktoru'), naprosto treba imati na umu. Ali, isto tako treba imati na umu da mnoge od njih ne treba gurati u sferu fatalizma, jer se mogu izbjeći.”¹

Čuveni “tipič” iz povijesti hrvatskog novinarstva potječe još iz stare-stare Jugoslavije:

”Kraljica Marija se *isprcala* u Splitu”.

Dakako, ona se *iskrcala*, ali pogrešan novinski naslov je izazvao veselje čitatelja. “Tipiči” su uvijek neugodni, nikada bezazleni. To je napisano pravilo. Neće se javiti na bezveznom mjestu i u bezveznoj riječi. Kada smo već u Splitu, pogledajmo kako je Ivan Supek u svojoj kolumni u *Nacionalu* od 22. listopada analizirao izručenje desetorice Hrvata Haaškom sudu i njihov ispraćaj na splitskom aerodromu.

“Bila je to patriotska manifestacija, koju su *prevodili* moćni državotvorci, uz svečanu besjedu ministra vojske, dirljive prisege vjernosti...”

Dakako, besjede nije trebalo prevoditi, već su moćni državotvorci *predvodili* patriotsku manifestaciju. *Slobodna Dalmacija* je u broju od 3. lipnja objavila vijest u gradskoj rubrici i u njoj izjavu stanovitog Michaela McAdamsa koji je rekao:

“Republika Hrvatska mora graditi svoju demokraciju na temelju svoje duge demokratske *tragedije* koja se često zaboravlja”.

Moguća reakcija čitatelja mogla je biti: “Prokleti Amerikanci, opet oni nama predbacuju našu demokratsku tragediju.” No, sljedećeg je dana osvanuo ispravak s obrazloženjem da je “zbog tehničke pogreške” izmijenjen sadržaj rečenice koja glasi

“demokratske *tradicije*.”

A to je već bitno drukčije od tragedije, zar ne?

¹Primorac, Strahimir, “Tipične pogreške u pisanju vijesti”, *Uvod u novinarstvo*, str. 11-12.

2.2. Imena luda...

S imenima i prezimenima novinari uvijek muku muče. Funkcije i titule nećemo ni spominjati, ali bi se barem ime i prezime moglo točno napisati. No, tu su pogreške vrlo česte, a još češće se i ne uočavaju, jer čitatelji ne znaju koje je pravo ime.

Teorija ne priznaje pogrešku ni nemar. Tako jedan od najpoznatijih udžbenika novinarstva uči mlade novinare sljedeće: “Novinske vijesti su točne. Sve informacije su provjerene i potvrđene prije negoli se objave”.²

Šlampavost je jedini točan naziv za pogreške u pisanju imena jedne osobe na dva ili više načina u istom tekstu. Željko Malnar u *Globusu* od 7. studenoga 1997. razgovara s dr. Križom Kalinićem, psihijatrom, i to ime objavi u nadnaslovu. U tekstu ga predstavlja također imenom Križo, čak mu i tepa “Dragi Križo” e da bi u jednom od podnaslova, debelim slovima napisao “Dragi Krišto”. Pomislite da je to pogreška, pogledate drugi podnaslov, na drugoj stranici, a tamo također velikim slovima piše verzalom KRIŠTO. Redaktor je očito bio “mudar” čovjek pa je u potpisima pod slike pisao isključivo dr. Kalanić.

Nagradno pitanje za čitatelje: Kako se zove Željko Molnar i tko je čitao i obrađivao njegov rukopis?

Nevolja je kad imate isto ime i prezime kao i neka druga osoba. Ponekoga zovu na telefon misleći da je majstor za popravljanje bojlera, a prof. dr. Hrvoje Matković je morao pisati pismo *Nacionalu* (11. lipnja 1997.) s naslovom

“Nisam osoba koja je u prošlom *Nacionalu* pisala o kultu ličnosti”.

Umirovljeni profesor i stručnjak za povijest 20. stoljeća nemalo se iznenadio kad je vidio tekst pod naslovom “Nakon dr. Franje Tuđmana možemo očekivati stvaranje novog kulta ličnosti”. Matković nije čuo autorstvo, a *Nacional* nam nije otkrio identitet autora teksta.

Novo medijsko čudo, Internet, još i nije počelo stvarati nevolje, ali one mogu biti velike. Evo primjera.

Žarko Ujdurović poslao je pismo *Feralu*, koje je objavljeno 14. srpnja s naslovom “Ujdurme s potpisom” u kojem kaže:

“U tiskovini *Feral Tribune* od 23. lipnja 1997. objavljen je prilog o internetskim Web stranicama pod naslovom 'Tito's Home Page'. U sklopu tog 'priloga' objavljena su i 'pisma' Titu među kojima i 'pismo' sljedećeg sadržaja:

'Bio si prvi i zadnji, a sad te mnogi kopiraju, kao F. T., veliki vožd.'

²Mencher, Melvin: *News Reporting and Writing*, Brown Benchmark, Madison Wisconsin, 1984., str. 483.

U potpisu tog pisma stoji Žarko Ujdurović, Maritime University.”

Žarko Ujdurović, apsolvant Pomorskog fakulteta u Splitu, kategorički odbacuje autorstvo i traži demanti. No, tko ga je potpisao, ostaje tajnom.

Krsto Papić, urednik iz Zagreba, reagirao je na napis stanovitog Karla Žakule u *Nacionalu* od 16. srpnja, pa kaže:

“... nasrnuo je taj Žakula na mene, lijepeći mi lažne osobne podatke. Niti mi je oca ime Petar, niti sam pravoslavac, nisam rođen u Vukovom Docu i prvi put čujem za to mjesto”.

Dalje se nastavlja polemiki o Crnogorcima, Boki, povijesti i sl. Što mislite, u čemu je onda bio spor između Papića i Žakule?

2.3. Točnost ne stanuje ovdje

Svi udžbenici novinarstva naglašavaju kako je važno da su podaci točni i istiniti. Podatak je svetinja, novinski članak se ne smije graditi na krivom, netočnom ili neistinitom podatku.

Ugledna američka novinarka i profesorica novinarstva Sherry Ricciardi to ovako opisuje: “Točnost je najvažniji vid svakog članka. Svako ime mora biti točno napisano. Svaki naziv mora biti točan. Svaki citat mora sadržavati točno ono što je rečeno. Svi se brojevi moraju slagati. U izvještavanju nikada ne možete biti 'previše pozorni'. Točnost svakog detalja je od goleme važnosti”.³

Udžbenici šumom, a podaci novinama... Počinje bezazleno.

Tjednik je objavio u broju od 31. listopada 1997. vijest pod naslovom “Filmska noć s Tommyjem Leejem Jonesom” i podnaslovom “Od ponedjeljka, 3., do srijede, 5. XI., HTV!”,

a prva rečenica glasi: “Večeras počinje ciklus filmova...”

Što je noć, koliko je duga i što je ciklus filmova? Enigma se lako razrješava kad se zna da se emisija zove “Filmska noć”, emitira se tri dana tjedno i prikazuje ciklus filmova. Ali, trebaju li svi čitatelji to znati?

Tjednik od 18. srpnja 1997. objavljuje:

“Tekst kolege Mirka Vida Mlakara 'Vatikan želi novi Kaptol' objavljen je u prošlom broju s nekoliko tiskarskih pogrešaka: papa Karol Woytila imenovan je krakovskim biskupom 1963. a ne 1968. godine; nadbiskup Haulik zvao se Juraj, a ne Josip; koadjutor je uvijek biskup s pravom nasljedstva”.

³Ricciardi, “Kako pronaći ideju za priču”, *Uvod u novinarstvo*, str. 72.

Neznanje, šlamperaj — posve sigurno, ali vjerojatno nije namjerno iskrivljivanje činjenica, jer nema stvarnog razloga za tako nešto.

No, *Tjednik* priznaje jednu drugu faktografsku pogrešku koja nije tako beznačajna kao filmska noć. Ispravak glasi: “U *Tjedniku* br. 26. uz tekst naslova 'Nepoželjni nakon bitke' objavljena je fotografija šestorice pripadnika samostalnog diverzantskog voda *Orkanovi vitezovi* na kojoj je samo jedan, Hans Müller, koji je kasnije poginuo na ratištu, bio stranac, a ne, kako je predstavljeno, svi pripadnici voda na slici. Usto, fotografija je snimljena 1993., a ne 1991. godine kako stoji u potpisu pod sliku”. Slijedi isprika.

2. 4. *Stradavaju i novinari*

Ne griješe novine samo prema svojim sugovornicima. Stradavaju i sami članovi redakcije. Začuđujuće, ali istinito. Najčešće se griješi u atribuciji teksta. *Obzor* od 7. lipnja kaže u ispravku:

“Tehničkom greškom u 112. broju *Obzora* kao autor članka 'Strah od rasprodaje države' naveden je Mihailo Ničota. Pravi autor tog članka jest Vlado Zagorac”.

Zagorac je dopisnik *Večernjeg lista* iz Ljubljane, a Ničota je višegodišnji novinar različitih listova iz Zagreba.

Kadšto su novinari osjetljivi na redakcijske pogreške, pa traže ispravak, kao što je to učinila Nina Ožegović kojoj je *Tjednik* objavio u br. 15. intervju, ali “...tiskarskom pogreškom ispušteni su inicijali N. O.”

2. 5. *Kasno je ispravljati*

Nepisano pravilo kaže da je kasno ispravljati netočne podatke i navode objavljene u novinama. Čitatelju ostane u pamćenju podatak iz članka, a kasniji ispravak ne mora niti uočiti, niti pročitati. Šteta je napravljena i teško se ispravlja. Neki političari i javni radnici često ispravljaju podatke objavljene u novinama.

Jedan od najmarljivijih u tome je ministar zdravstva, prof. dr. sci. Andrija Hebrang. “Nisam pobjegao pred djelatnicima Nove bolnice”, piše ministar *Nacionalu* i kaže:

”Temeljem Zakona o tisku molim da ispravite neistinite podatke koje ste iznijeli u broju od 18. lipnja...” Ministar obrazlaže točku po točku navode iz objavljenog članka i završava :

“Pozdravljajući vas i autora navedene laži, ponovno, po ne znam koji put, molim za malo etike i morala u blaćenju pojedinaca iz javnog života”.

Ministru to nije pomoglo. Ponovno je pisao *Nacionalu* 15. listopada 1997., tvrdeći da nije bilo nikakvih afera u zdravstvu. Hebrang opet završava svoj ispravak rečenicom:

“... ovo je već 17. (slovima: sedamnaesta) laž koju objavljujete o meni osobno ili o Ministarstvu kojemu sam na čelu. Zar se vi bojite istine ili, pak, pada naklade lista koji ne laže? Ili je, možda, ipak riječ o nečemu trećem?”

Netočnosti mogu izazvati neželjene posljedice. Obzirni ih ispravljaju, a ostali prešućuju. Evo “Objašnjenja” iz *Tjednika*:

“U broju 20. u intervjuu s Domagojem Margetićem, pri kraćenju teksta došlo je do pogreške koja bi mogla naštetiti našim kolegama iz *Globusa*. Naime, Margetić je na jednom mjestu spomenuo ‘anonimnog novinara koji je za tekstove o Mati Graniću primio 300 tisuća njemačkih maraka.’ Iz konteksta bi se moglo shvatiti da se ta tvrdnja odnosi na novinare *Globusa*. U stvarnosti, Domagoj Margetić nije imenovao novinara u kojoj ‘anonimni novinar’ radi”.

Nacional je objavio i aferu o ostavštini pokojnog Vilima Svećnjaka u kojoj je Višnja Stopar-Poljančić predstavio kao tajnicu gospođe Ankice Tuđman. U svom odgovoru ona piše kako “...već četiri mjeseca nisam tajnica. Kao što je taj podatak neažuran, tako je i većina drugih podataka objavljenih u članku neažurna, poluistinita i netočna”.

Višnja Stopar-Poljančić završava svoj tekst riječima: “Vjerujem u pravosudni sustav naše države i u pravorijek sudskih organa na koji se, istina, treba dugo čekati.”

Nacional je u svom tekstu optužio i njezina muža, odvjetnika Borivoja Poljančića, koji je demantirao tekst i tražio da se objavi odgovor koji glasi:

“Protiv mene nikada nije donesena presuda zbog krivotvorenja bilo čijeg potpisa”.

Zaista, nije lagano ući u rat s novinama. Dokazivanje istine kadšto je mukotrpno i naporno i za novinare i za one koje su novinari optužili.

2. 6. Dokument ispravlja ispravak

No, često se događa da osobe pogođene napisom u novinama ispravljaju činjenice, tvrdeći nešto posve suprotno, a uredništvo tada objavljuje dokument iz kojeg se vidi kako su ipak bili u pravu i kako je ispravak zapravo netočan.

Nacional je lansirao aferu oko vlasništva nad “Borgisom”. Bivšeg direktora HINE Milovana Šibla teretilo se kako je suvlasnik erotskog magazina. Šibl je odgovorio: “U povodu vašeg uvredljivog i neistinitog pisanja o meni i pornografiji, molim vaš cijenjeni list da zbog istinitog obavještanja javnosti objavi ovih nekoliko redaka, koje šaljem tek sada, jer sam bio na godišnjem odmoru.”

Službeno još nisam suvlasnik izdavačkog poduzeća 'Borgis', koje uz petnaestak izdanja tiska i sporni Eros. Ali, na najboljem sam putu da postanem ne suvlasnik već i većinski vlasnik tog poduzeća..."

Ali, ne lezi vraže! *Nacional* u istom broju, na istoj stranici objavljuje uz Šiblov odgovor i faksimil "Izjave o izmjeni i dopuni Akta o osnivanju", gdje se jasno vidi kako je Milovan Šibl među ovlaštenim osobama.

2. 7. Što zapravo u tekstu piše?

Ispravljanje krivih navoda, točnost podatka, "tipič" — to su pogreške koje mogu imati korijene u neznanju, nemaru ili se jednostavno dogode stjecajem okolnosti. Ali, što kazati na pogrešku koja bi se teško mogla nazvati pogreškom, već krivom interpretacijom teksta?

Tako *Tjednik* od 17. listopada na naslovnoj stranici iznad glave ima veliku najavu:

Nadnaslov: Istraživanja, pa portret Zlatka Mateše i naslov: "Polovica Hrvata ne zna tko je Mateša".

Zaista šokantno! Kako je to moguće? Ali, bit će da je točno kad kaže nadnaslov "Istraživanje". Idemo pročitati tekst. Na 18. stranici je nadnaslov "Istraživanja: Hrvati i država", naslov "Država — to su oni gore" i tekst na tri stranice, bogato ilustriran grafikonomima i tablicama. Autorica, Slavica Lukić, razgovara s prof. dr. Ivanom Grdešićem koji u trećem stupcu kaže:

"Tako, recimo, 83 posto ispitanika zna da je aktualni premijer Zlatko Mateša, a 55 posto ih zna tko je župan u njihovoj županiji".

Čekaj malo. Ako 83 posto ispitanika ZNA, zar je to malo? Odakle onda naslov na naslovnici koji kaže da "polovica Hrvata ne zna tko je Mateša". Otkad je 83 posto polovica?

I tako možemo čerečiti novinara, list i uredništvo, koje je, po svom dobrom običaju, odmah priznalo pogrešku.

Igre s naslovom i tekстом tipične su za tzv. senzacionalističke novine. Ako osoba s kojom se razgovara nije previše izravno rekla ono što je željena senzacija, uredništvo se, bez mnogo ustručavanja, odlučuje uzeti stvar u svoje ruke i neupućenom čitatelju jasno i glasno kazati što to zapravo ta osoba misli.

Evo jednog uobičajenog primjera.

Globus u broju od 24. listopada objavljuje razgovor s Mirkom Galićem pod nadnaslovom i naslovom:

Mirko Galić, novi pomoćnik direktora Hrvatske radiotelevizije:

Omogućit ću akademiku Ivanu Supeku i Ivanu Zvonimiru Čičku da nastupaju na televiziji i slobodno govore što misle!

Naslov je objavljen na gotovo dvije stranice, velikim masnim slovima. Senzacionalno, zar ne? Ekskluzivna izjava novoimenovanog pomoćnika direktora HTV-a. U opširnom intervjuu na tri stranice tražimo gdje to Galić tvrdi. I u prvom stupcu treće stranice intervjuja je pitanje:

“Može li se uskoro na HTV-u očekivati nastup nekih nestranačkih oporbenjaka kao što su, primjerice, akademik Ivan Supek ili Ivan Zvonimir Čičak, koje Televizija već godinama potpuno ignorira?”

Odgovor Mirka Galića na to pitanje je veoma opširan. Počinje rečenicom u kojoj kaže kako “Ne može u demokratskoj televiziji postojati nikakav popis zabranjenih ljudi.”

Zatim nastavlja opisom stanja u Francuskoj i kako je LePen dobio svoje mjesto na TV unatoč činjenici da je realna opasnost za zemlju. Galić ističe kako će se zalagati da istaknute ličnosti dođu na TV i govore. Što se tiče predsjednika HAZU-a, on je sam po sebi institucija i ima legitimno pravo da kaže što misli i dok je “Ivan Supek na položaju nitko nema legitimno pravo da mu uskrati mogućnost nastupa i govora na televiziji. Ni njemu, ni njegovu nasljedniku”.

Galić nije spomenuo ime Ivana Zvonimira Čička u tom kontekstu. Dakle, Galić nije izriječno rekao ono što mu je *Globus* stavio u usta u naslovu teksta. Iz konteksta se to može shvatiti, ali citat u naslovu je nedvosmislen i može se shvatiti samo kao izričite riječi, a ne kontekst. No, čitatelj nije u dvojbi. Veliki, masni naslov je veoma jasan i ono što ostaje u pamćenju to je da će Supek i Čičak na ekrane čim Galić dobije vlast nad TV.

2. 8. Treba li sve objaviti

Ima i obrnutih primjera, kad novine ne objave ono što se dogodilo ili ono što je netko rekao. Franjo Kiseljak, doajen saborskih izvjestitelja, ukazao je na sljedeći slučaj. Guverner Narodne banke, dr. Marko Škreb, obratio se 6. studenoga 1997. zastupnicima Sabora. U gotovo praznoj dvorani nije bilo očito velikog zanimanja za njegov govor o stanju u hrvatskom bankarstvu. Banaka i štedionica ima sve više, ali za sve ne jamči NBH. Dakle, ulog štediša nije siguran u svim bankama. Škreb je, prvi put, izrekao drastično upozorenje:

“... bude li potrebno nećemo se libiti ni likvidacije”.

Prevedeno na senzacionalistički govor, to znači: Prijeti bankrot banaka, a građani će izgubiti svoje štedne uloge!

Kako su izvjestitelji hrvatskih dnevnih novina izvijestili o tom zasjedanju Sabora? Uglavnom, svi su naslove stavili iz točke zasjedanja posvećene bankama, ali optimističkog sadržaja:

Vjesnik: Zastupnički dom: Hrvatske banke likvidnije nego prije godinu dana

Večernji list: Devizne pričuve za tri mjeseca uvoza

Slobodna Dalmacija: Kamate visoke zbog rizika

Novi list: Nerealno visoke bankarske kamate

Sva izvješća, osim u *Novom listu*, počinju obilježavanjem prve obljetnice primanja Hrvatske u Vijeće Europe, što je najčišći protokol, i to ne baš pretjerano značajan. *Novi list* počinje skandalom koji se dogodio s majkama branitelja. Škrebovo izlaganje *Novi list* ovako prenosi:

“Dodao je kako bi dogodine broj banaka u Hrvatskoj trebao biti manji, jer bi zbog tržišnih zakonitosti moralo doći do spajanja banaka ili drugih oblika preuzimanja. 'Ako je potrebno', kazao je Škreb, 'nećemo se libiti niti likvidacija'.”

Vrlo jasno i precizno. Prevedeno na svakodnevni jezik, to je upozorenje štedišama: Pazite gdje štedite. Vaši ulogi nisu sigurni u svim bankama. *Slobodna Dalmacija* kaže kako “... je smanjena izloženost banaka rizicima.” i dodaje “Sigurnost ulaganja u hrvatske banke nije upitna.” No, već u nastavku rečenice kaže se sljedeće: “Škreb ističe i da će broj banaka biti manji, jer će doći do spajanja banaka...”

Večernji list također kaže kako će broj banaka biti manji, ali ne spominje riječ “likvidacija”, dok *Vjesnik* citira: “...a bude li potrebno, nećemo se libiti ni likvidacije.”

Što sada? Dva lista citiraju likvidaciju, dva je ne spominju. Tko je koga cenzurirao ili je, možda, netko izmislio riječ likvidacija i umetnuo je u usta guvernera. Što i kako će čitatelji reagirati i tko će biti kriv ako dogodine bankrotiraju neke banke i propadne ulog štediša?

2. 9. I Predsjednika nekorektno krato!?

Iskusni saborski izvjestitelj Franjo Kiseljak nije mogao a da ne reagira i na sljedeći primjer “interpretacije” zbivanja u Saboru na način hrvatskih dnevnih informativnih novina. Nitko nije imun na uredničke zahvate, pa tako ni sam Predsjednik Republike, koji je 7. studenoga 1997. održao govor na svečanoj sjednici Vlade. Govoreći o aktualnom problemu mirovina, Predsjednik Tuđman je, prema *Večernjem listu*, izjavio:

“Mirovine su u odnosu na 1996. godinu prosječno nominalno porasle za 20 posto, no taj rast još uvijek je nešto ispod planiranog za 1997. godinu pa treba razmišljati kako poboljšati položaj umirovljenika, pa makar i zaduživanjem Mirovinskog fonda uz jamstvo države. Rast gospodarstva omogućit će otplatu takvih zaduživanja koja su opravdana, rekao je Predsjednik.”

Značajna novost za umirovljenike, zar ne? I to iz usta Predsjednika osobno. No, nije li se izvjestitelj zabunio? Otvorili smo brže-bolje *Novi list* i tamo piše:

“Predsjednik se založio za poboljšanje položaja umirovljenika pa makar i zaduženjem Mirovinskog fonda uz jamstvo države”.

Svi umirovljenici mogu odahnuti. Predsjednik i država misle na njih.

No, ne baš svi umirovljenici. Čitatelji *Vjesnika* isti će izvještaj pročitati pod naslovom :

“Tuđman: vlada mora dovršiti mirovinsku reformu i osigurati povećanje plaća”

Ali, u tekstu o mirovinama piše sljedeće: “Hrvatska se mora pozabaviti podizanjem životnog standarda umirovljenika, naglasio je Predsjednik.”

A kako će se poboljšati standard? Ni riječi o zaduživanju, ni riječi o jamstvu države. Zna li *Vjesnik* nešto što Predsjednik ne zna ili misli da ne treba prenijeti Predsjednikovo jamstvo i odluku da se zaduživanjem povećaju mirovine?

Odgovor smo potražili u *Slobodnoj Dalmaciji*. Međunaslov “Povećati mirovine” jasno se uočava, ali u tome dijelu izvješća nema ni riječi o mirovinama. Što sada? No, iskusni čitatelj novina pročitat će tekst ne samo iza, već i ispred međunaslova i lako će uočiti da o mirovinama sve piše prije tog međunaslova. Umirovljenici su mogli odahnuti, jer i *Slobodna* prenosi riječi o zaduživanju i jamstvu.

Zašto su čitatelji *Vjesnika* ostali uskraćeni za ovu informaciju, znaju samo u uredništvu.

2. 10. Zamke uređivanja

I tako smo došli do najveće boljke našeg novinarstva, a to je uređivanje i selekcija vijesti. Nije svejedno koje vijesti i događaje ćemo objaviti, niti je svejedno na kojem mjestu ćemo to učiniti. Stav uredništva vidi se i iz načina na koji prezentira zbivanja na svojim stranicama. List blizak vladi neće na najveća zvona objaviti oporbeni napad, već će to malo prigušiti. Ako je neka vijest prigušena, čitatelj shvaća poruku.

No, što kazati o prigušenju ispovijesti srpskog zločinca Mišića, koji je priznao ubojstvo 120 Hrvata? Šokantna vijest je projurila svim novinama i bila senzacija. Pa ipak, *Večernjak* je za glavni tekst na toj stranici izabrao izvješće iz Berlina o 8. obljetnici pada Berlinskog zida. To je čak i u Berlinu protokol, ništa bitnoga. Osma ili deveta obljetnica, tko mari za obljetnicu. Ali, priznanje o zločinima koji su naš narod tako teško pogodili, za čitatelje je izuzetno značajna vijest. Uguravanje na dva stupca nabijenim pismom i slabom opremom, teško je nazvati samo nemarom ili neznanjem.

Spada li to zaista u etičko novinarstvo? Teorija novinarstva je i ovdje sasvim jasna i nedvosmislena:

“Novinari, ljudi koji se bave odnosima s javnošću, kreiranjem oglasa u masovnim medijima i ostali ljudi koji se bave objavljivanjem, javno su proklamirali svoju privrženost točnosti i istinitosti. Ako postoji ijedno područje etike gdje možemo stvari ocjenjivati crno-bijelo, onda je to upravo pitanje točnosti i istinitosti.”⁴

3. Zaključak

Novine nisu bezgrešne niti je realno zahtijevati od novinara proizvod bez ijedne pogreške. Tek kad se prođe složen i zahtjevan proces proizvodnje novina, može se shvatiti kakve sve zamke očekuju novinare i kako je lagano pogriješiti. Pogreške koje su plod brzine, teških uvjeta rada, zastarjele tehnologije, mogu se tolerirati i ispričati. Ali, očiti nemar je nepoštovanje čitatelja i vlastite profesije. Još gore je neznanje. Novinarstvo se brzo razvija, ali neke temeljne stvari su dobro poznate i lagano se mogu naučiti. Nema opravdanja za pogreške koje su nastale neznanjem, kao što nema opravdanja za liječnika koji je iz neznanja operirao zdravu umjesto bolesne noge.

No, što kazati o namjeri, o svjesnom iskrivljavanju činjenica? Neoprostivo je ne izvijestiti javnost o stavovima predsjednika, guvernera banke ili dati pravu dimenziju zločinu. To je tamna strana hrvatskog novinarstva, koju mogu ispraviti obrazovani profesionalci koji poštuju zakonitosti zvanja, a ne brinu o ideološkim konotacijama i usmjerenjima.

Literatura

Bennet, Lance W., *News: the politics of illusion*, Longman, White Plains, N.Y. 1996.

Hirbert, Ungurait, Bohn, *Mass Media VI, An introduction to modern communication*, Longman, New York, 1991.

Mencher, Melvin, *News Reporting and Writing*, Brown Benchmark, Madison Wisconsin, 1984.

Ricchiardi — Malović, *Uvod u novinarstvo*, Izvori, Zagreb, 1996.

⁴Hirbert, Ungurait, Bohn, *Mass Media VI, An introduction to modern communication*, Logman, New York, 1991., str. 538.

Stjepan Malović

*PRINTING ERRORS: A CONSEQUENCE OF
NEGLIGENCE, IGNORANCE, OR DESIGN?*

Summary

Nothing is more prone to errors than newspapers.

Croatian newspapers (dailies, magazines and a few journals) were studied during a several-month period in 1997. The review is not comprehensive, nor have all the pages been scanned, since this would require a sort of analysis for which there were no necessary funds nor researchers. Nevertheless, the picture of the typical newspaper errors is all-inclusive.

The errors which are a result of haste, hard working conditions and obsolete technology are bearable and excusable. However, flagrant carelessness shows disrespect for readers and the profession. Even worse is ignorance. Journalism is advancing fast, but there are certain well-known basics which can be easily learned. There is no excuse for ignorance-based errors, as there is no justification for a surgeon who would — due to ignorance — amputate a healthy instead of a diseased leg.

But, what to say about the intentional, deliberate distortion of facts? It is unforgivable not to inform the public about the opinions of the president or the Governor of National Bank or to give a true dimension to a crime. This is the dark side of Croatian journalism which may be rectified by educated professionals who respect the rules of the profession and whose primary concern are not ideological connotations and drifts.